

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

מצורע

(חלק יז — שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה

שנת המאה ועשרים להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2022

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

מצורע ב

166

על כן, כדי להוציא מן החילוק הנ"ל (בפרט שהוא מתאים יותר לפשוטו של מקרא) העתיק רש"י מן הפסוק [לא רק את התיבות (שמפרש) „יגע בו“, אלא גם את התיבות המבליטות את החילוק הנ"ל], „וכלי חרש אשר יגע בו הזב“, וכתב: „יכול אפילו נגע בו מאחוריו (כיון שהנדון כאן הוא תומאת זב) וכו' כדאיתא בתורת כהנים“ – [וזה המשך דברי התורת כהנים שם: „ודין הוא ומה אם מת החמור לא טימא כלי חרס מאחוריו, הזב הקל אינו דין שלא יטמא כלי חרס מאחוריו. לא אם אמרת במת שאינו עושה משכב ומושב וכו' תלמוד לומר אשר יגע בו ולהלן⁴ הוא אומר אשר תבושל בו מה בו האמור להלן מאוירו אף כאן מאוירו“].

אלא שלפי זה קשה: אם נגיעה „מאחוריו“ אינה מטמאת, מהו „יגע בו“ האמור בכתוב? – ועל זה הביא רש"י את סיום דברי התורת כהנים: „איזהו מנגעו שהוא ככולו הוי אומר זה היסטו“.

ב. אבל צריך להבין – ממה נפשך: אם הוצרך רש"י להעתיק את דברי התורת כהנים, היה לו להעתיקם בשלימותם (יחד עם הראי' ש„יגע בו“ לא יכול להתפרש „מאחוריו“); ואם סמך רש"י על הלומד שיעיין בעצמו בתורת כהנים – א"כ גם את הסיום

א. על הפסוק „וכלי חרש אשר יגע בו הזב ישכר וכל כלי עץ ישטף במים“, פירש רש"י: „וכלי חרס אשר יגע בו הזב – יכול אפילו נגע בו מאחוריו וכו' כדאיתא בתורת כהנים¹ עד איזהו מנגעו שהוא ככולו² הוי אומר זה היסטו“.

וצריך להבין: מהו הקושי בפשוטו של מקרא כאן, שהביא את רש"י לפרש את התיבות „יגע בו“ ע"פ דרשת חז"ל בתורת כהנים – ולא לפי פשוטו, ש„יגע בו“ היינו נגיעה, וכל נגיעה במשמע, ואפילו מאחוריו?

והביאור בזה: אי אפשר לפרש כאן „יגע בו“ נגיעה ממש, שהרי לעיל (בפרשת שמייני³ לגבי תומאת שרץ) כבר למדנו – כדברי רש"י שם – אשר „אין כלי חרס מיטמא אלא מאוירו“, וממילא לא יתכן לפרש בענינו אשר „וכלי חרש אשר יגע בו“ יטמא ע"י נגיעה „מאחוריו“; אבל מאחר שיש מקום לחלק ולומר, שדוקא שם, בטומאת שרץ, שהיא תומאה קלה, „אין כלי חרס מיטמא אלא מאוירו“, משא"כ בטומאת זב שהיא תומאה חמורה (שטמאת במשכב ובמושב) נטמא כלי חרש גם ע"י נגיעה „מאחוריו“, ומשמעות „יגע בו“ כאן היא כפשוטו –

(1) פרשתנו טו, יב.

(1*) עה"פ.

(2) בפ"י רבינו הלל ובקרבן אהרן גרסי בתו"כ שם: „בכולו“. וכ"ה בדפוס ראשון דרש"י. ובס' זכרון לרש"י כאן: בכולו בבית גרסינן.

(3) יא, לג.

(4) צו ו, כא.

(5) כי אין לומר ד„יגע בו“ פירושו שיגע בתוכו, שהרי אין צריך שיגע, כי מטמא מאוירו – ראה גו"א כאן.

מקרא הראי' היא (לא מגזירה שוה בו – בו" ש"י) שאינה מובאת בפירושו רש"י, אלא) מן התיבות שהעתיק רש"י בפירושו מן התורה כהנים [ומה שכתב „וכו' כדאיתא בתורת כהנים" הוא רק לתוספת ראי' וביאור (כדלקמן), ולכן הסתפק ברמז „וכו' כדאיתא בתורת כהנים"].

ג. לכאורה ה' אפשר לומר, שהדבר נלמד מטומאת מת – שאף היא טומאה חמורה ביותר, ואעפ"כ אינה מטמאה כלי חרס מאחוריו – כפי שנלמד לקמן בפרשת חוקת⁸ – ומובן מזה שגם הזב (שאינו חמור כמת) אינו מטמא כלי חרש מאחוריו.

וזהו כוונת רש"י בציון לתורת כהנים: אין כוונתו לגזירה שוה „בו – בו", אלא לקל-יחומר המובא שם – „ומה אם מת החמור לא טימא כלי חרס מאחוריו הזב הקל אינו דין שלא יטמא כלי חרס מאחוריו" (והרי קל יחומר – הוא סברא פשוטה, פשוטו של מקרא^{8*}). ואף שהתורה כהנים דוחה קל-יחומר זה, מפני שגם בזב ישנה חומרא („עושה משכב ומושב") שאינה כמת – הרי זה רק גורם ש„שקולים הם" (שבכל אחד חומרא לגבי זולתו), ולפי פשוטו של מקרא⁹ זהו טעם שיהיו „שקולים" גם בדין שאינם מטמאים כלי חרס מאחוריו.

[ומה שציינ רש"י לתורת כהנים –

„איזהו מגעו וכו'") לא ה' צריך להעתיק, והי' לו לסיים את פירושו בתיבות „כדאיתא בתורת כהנים" [וע"ד פירושו בפ' ויקרא⁶: „ואם תאמר מקרא שלא לצורך הוא כבר נדרש הוא בתורת כהנים"]?

בפשטות ה' אפשר לתרץ: מה שהביא רש"י את הסיום „איזהו מגעו וכו'" הוא מפני שבו ניתן פירות המילות ד„יגע בו" (– היסט); משא"כ שאר דברי התורה כהנים לפני זה, תוכנם רק לימוד וראי' שכלי חרש „אינו מיטמא מאחוריו", ולכן לא הביאם רש"י וסמך על הלומד שיעיין בעצמו בתורת כהנים.

אבל קשה לומר כן – שהרי (כמו שנתבאר כמה פעמים) דרכו של רש"י לבאר בפירושו כל מה שמוכרח להבנת פשוטו של מקרא, במפורש ובאופן ברור לכן חמש למקרא; ומאחר שפירושו „יגע בו" יכול להיות גם נגיעה „מאחוריו", ה' על רש"י לכתוב בפירושו את הענין המכריח לפרש לא כן – ולא לסמוך על הציון לתורת כהנים [ובפרט, שהלימוד בתורת כהנים הוא מגזירה שוה – ולא מפשטות הכתובים].

ובהכרח לומר, שלפי פשוטו של

6 ה, יט. וראה פרש"י שם ג, יז [וברא"ם שם: ולא ידעתי למה לא הביא הרב כל המדרש שבפסוק הזה כו'. וראה משכיל לדוד שם] ועד"ז בכ"מ.

7 אף שגם גז"ש הוא לימוד בפשש"מ, כדמוכח מזה שהובאו בפרש"י עה"ת (לדוגמא: משפטים כא, ו. ועוד) – מ"מ מובן, שאי"ז לימוד פשוט כ"כ בפירושו הפשוט של הכתוב, גם לא כלימוד בק"ו. גם יש בלימוד בגז"ש ע"ד הפשט תנאים ע"ד שישנם בלימוד ע"ד ההלכה. ואכ"מ.

8 יט, טו וברש"י.

8* ראה פרש"י בראשית א, יב. שם ו, ג. ובכ"מ.

9 משא"כ ע"ד ההלכה, ש"ל שהחומרא ד„עושה משכב ומושב" היא מכריעה וגורמת שכלי חרס יטמא ממנו גם מאחוריו.

מעתיק בדיבור המתחיל גם את התיבות „וכל כלי עץ“, או לכל הפחות מרמזן בהוספת „וגו“; וכיון שלא עשה כן, הרי זו ראי' שלדעתו אין מכאן הוכחה שכוונת „יגע בו“ היא היסט, וכדלקמן (או שהראי' שמביא עדיפה ממנה).

ה. ויובן בהקדים התמיהה: לכאורה מה מלמדנו הפסוק הקודם, „וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במים וכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב“ – הלא כבר נאמר לעיל¹¹ „והנוגע בבשר הזב יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב“?

[והדין (כפי שרש"י מפרש) שכל זמן אשר „לא טבל מטומאתו ואפילו פסק מזוהו וספר שבעה . . מטמא כו“ – הרי: (א) אפשר ללומדו במכל-שכן מן הדין ביולדת¹², שצריכה טבילה (ואפילו לאחר הטבילה – „בכל קודש לא תגע“, „ואין שמשה מעריב לטהרה עד שקיעת החמה של יום ארבעים שלמחר תביא את כפרת טהרתה“); (ב) ועיקר: עבור זה אין הכתוב צריך לחזור ולשנות את הפסוק כולו, ודיו שיוסיף התיבות „וידיו לא שטף במים“ בתוך הפסוק הקודם, „והנוגע בבשר הזב“].

ואמנם מצד תמיהה זו מבואר בגמרא¹³, שהכתוב „וכל אשר יגע בו הזב גו“ קאי בהיסט ולא בנגיעה. אבל רש"י מפרש כבתורת כהנים, שרק „יגע“ האמור בפסוק דידן (שלאחריו) הוא „היסט“ – וא"כ לפירוש רש"י עדיין

ולא לפסוק (פשוטו של מקרא) בפרשת חוקת – הוא מפני שההוכחה מן הפסוק (א) דורשת אריכות דברים (ב) וגם לאחר האריכות אין לדעת אם יבין הבן חמש את הלימוד כדבעי; אבל בתורת כהנים מופיע הלימוד בפירוש ובפירוט].

אבל באמת לא יתכן לתרץ כן – שהרי [לבד זאת שעדיין אינו מחורר: מדוע לא כתב רש"י את ההכרח בפירוש, כנ"ל – הנה נוסף לזה]:

טמא מת אינו מטמא בהיסט¹⁰ – ואם אפשר לומר שהפסוק „אשר יגע בו“ בא לחדש שוב מטמא בהיסט (שאינו בטומאת מת), למה לא נאמר, שהחידוש ב„יגע בו“ הוא שזב מטמא כלי חרס מאחוריו, אף שהמת אינו מטמא (ויש להעדיף פירוש זה, כי דוקא לפי זה יתפרש „יגע בו“ כפשוטו)?

ד. לכאורה ה' אפשר לתרץ, שהכרח רש"י הוא מסיום הפסוק – „וכל כלי עץ ישטף במים“:

בשלמא אם כוונת „יגע בו“ היא היסט, מובן החידוש ב„וכל כלי עץ“ – אשר בזב גם כלי עץ טמא בהיסט; אבל אם כוונת „יגע בו“ היא כפשוטו – אפילו „נגיעה מאחוריו“, והפסוק מחדש כאן שוב מטמא כלי חרש ע"י נגיעה מאחוריו – הרי לפי זה יוקשה: מהו החידוש ב„וכל כלי עץ“? מה שכלי עץ נטמא בנגיעה מאחוריו הרי אינו חידוש.

אבל גם ביאור זה קשה להולמו בפירוש רש"י – שאם כן, ה' רש"י

(11) פסוק ז'.

(12) לענין – תזריע יב, ד. פרש"י שם. ובפרש"י שם, ז: מכלל שעד כאן קרוי טמאה.

(13) נדה מג, רע"א. פרש"י שם ד"ה דכתיב.

(10) ראה שבת פג, רע"ב (וש"נ): שלא מצינו לו חבר בכ"ת.

אפשר לדעת במכל-שכן וקל-יחומר מן הדינים הקודמים (שאדם נטמא בנגיעת הזב; שזב מטמא אפילו במשכב ומושב וכו') –

ולכן הוצרך רש"י לבאר כאן: „יכול אפילו נגע בו מאחוריו” – מאחר שהפירוש הפשוט ד„נגע בו” הוא אפילו „מאחוריו”, הרי אפשר לפרש, שהחידוש הוא בזה ש„זב” מטמא „כלי חרש” בנגיעה אף „מאחוריו” (וכנ"ל בארוכה);

– ומה שבסיום הכתוב „וכל כלי עץ וגו'” אין חידוש, אינו קושיא, שכן, כאמור, די בזה שהפסוק מוסיף חידוש דין בפרט אחד בלבד, ש(גם) כלי חרש מטמא הזב בנגיעה „מאחוריו” –

ולתוספת ראי' ל„יכול וכו'” הוסיף רש"י „וכו' כדאיאת בתורת כהנים” – וכוונתו להעולה משם, שמצד החומרא דטומאת זב יש מקום לומר שמטמא כלי חרש מאחוריו (אף שהמת אינו מטמא). והיינו, שציון רש"י לתורת כהנים הוא (לא להתחלת המשך הדברים, ללימוד שזב אינו מטמא כלי חרש מאחוריו, אלא דוקא) לסיום (– הסברא ה' ב) המשך דברי התורת כהנים „עד* 17 (ובסמיכות אל* 18) איזהו מגעו”, אשר ישנה סברא „יכול”) ש„אפילו נגע בו מאחוריו” 18* יטמאו

(17*) וי"ל שזהו הדיוק „עד” (ולא „ומסיים” או כיו"ב).

(18) כי מ"ל אשר כו' מתחילה המסקנא של תו"כ זה שסיומה „איזהו מגעו”.

(18*) אלא שצ"ק לשון רש"י „עד איזהו כו'” שמהוספה זו משמע שכוונתו שגם מה שלא העתיק בפירושו מהתו"כ שייך לפשוטו של מקרא. ואולי כוונתו גם להגזש „בו”, „בו” (לתוספת

קשה: לשם מה נכתב הפסוק „וכל אשר יגע בו הזב גו'” (ולא מצינו ישוב לכך בדברי רש"י)?

אלא הביאור בזה: (גם) לפי פשוטו של מקרא יתכן שפסוק שלם נכתב בשביל פרט תתא שנתחדש בו, ובמכל-שכן ממה שמצינו לפעמים שהתורה חוזרת על פרשה שלימה „בשביל דבר שנתחדש בה” 14 [וכפי שאנו רואים מיד בפרשת בראשית* 15: התורה חוזרת על סיפור בריאת אדם וחווה לצורך הפרטים שנתוספו בסיפור השני. ועוד* 16].

ולכן (בפשוטו של מקרא) אין זו קושיא, מדוע הוצרך להכתב הפסוק „וכל אשר יגע בו הזב” – מפני שנכתב לשם החידוש שבתביבות שנוספו בו „וידיו לא שטף במים”, שמהן למדנו (כפי שמסיים רש"י 17 בפירושו – לאחר שמפרש הפשט) „שאינן בית הסתרים טעון ביאת מים אלא אבר הגלוי כמו הידים”.

ו. אבל כאשר בא רש"י אל הפסוק ידיו – הנה גם כאן קשה: מהו החידוש בפסוק? מה שכלי נטמא ע"י נגיעת הזב

(14) סוטה ג, סע"א. ויש"נ. פרש"י נשא ה, ו. וראה פרשתנו יד, כא ואילך. מנחות י, א.

(15) ב, ז. שם, כא ואילך.

(16) ראה לדוגמא פרש"י בראשית שם, יט.

(17) ועפ"ז יומתק דמציין רש"י (בפרש"י דילין) לתו"כ דשולל דרז"ל דנדה (כנ"ל בפנים) – כי לשיטת הש"ס (קידושין כה, א) למדיו „שאינן בית הסתרים טעון ביאת מים” מפסוק שלאחריו (פסוק יג*). אבל להעיר מתוס' קידושין שם סד"ה כל הראוי. מעדני יו"ט לרא"ש הל' מקואות (בסוף מס' נדה) סכ"ה סק"ג. וראה המקנה קידושין שם.

(* אן – פסוק טז. ראה תוס' (ומעדני יו"ט) שבפנים ההערה.

ש"יסודו מעפר"²⁰ [וכמו שנאמר²¹ ויצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה גו", "כי עפר אתה גו"²²]. ועל זה באה ההוראה, שכלי חרס אינו נטמא מאחוריו: עניני עולם הזה הנדבקים בגוף האדם (שגופו נקרא "אחוריו") אינם יכולים לטמא את עצם איש ישראל;

כי מאחר שכך בראו הקב"ה, שגופו מוכרח להזקק לאכילה ושת"י ושאר עניני עולם הזה²³, אשר ע"פ טבע²⁴ יש לו הנאה מהם²⁵ – והרי העבודה אינה לשבר את הגוף, אלא (כתורת הבעש"ט²⁶) "עזוב תעזוב עמו"²⁷, לעשות מגופו וחלקו בעולם דירה לו יתברך (בתחתונים) – הרי אינו אשם בזה שנדבקו בו ענינים של עולם הזה, אף שסוף סוף יצטרך להתנקות מהם²⁷.

[במה דברים אמורים – כשרואה את עצמו כפי שבראו הקב"ה – ככלי חרס (המורה על ביטול); אבל אם רואה

(ומהאי טעמא הסתפק ברמיזה ע"י "וכו" ולא הביא את הדברים בפירוש).

וההכרח שלא לפרש כן, הוא מסיוס התורת כהנים – "איזהו מגעו שהוא ככולו הוי אומר זה היסטו", כדלקמן.

ז. ההסברה בזה: נוסף על זה שלכאורה כל הפסוק מיותר – הנה התיבות בהתחלת הכתוב, "(וכלי חרש) אשר יגע בו הזב" הן יתור לשון לגמרי: הפסוק בא בהמשך לפסוק שלפניו שבו נאמר, "וכל אשר יגע בו הזב" – וא"כ די ה' לומר בקיצור, "וכלי חרש ישבר" [ע"ד סיום הפסוק, "וכל כלי עץ ישטף במים", שלא נאמר בו (שוב), "וכל כלי עץ אשר יגע בו הזב ישטף במים"].

ולכן מסתבר לומר, שהחידוש בפסוק טמון בתיבות אלו, "יגע בו": כוונת "יגע בו" כאן היא לאופן חדש של נגיעה (שלא כנגיעות הנזכרות לעיל). "יגע" זה הוא "בו"¹⁹ – נגיעה (בכללות ה) כלי בשלימותו, ולא כנגיעה רגילה שהיא בשטח מצומצם של החפץ; ובלשון רש"י: "איזהו מגעו שהוא ככולו הוי אומר זה היסטו", אשר על ידי זה, "מתנדנד" כל הכלי.

[משא"כ אם נפרש שהחידוש בפסוק הוא בזה שכלי חרש מיטמא מאחוריו – אזי החידוש הוא רק בתיבות, "וכלי חרש", או גם בתיבת "בו" – אבל לא בצירוף הלשון "יגע בו"].

ח. ההוראה בעבודת ה':

כלי חרס, הנעשה מעפר, רומז לאדם

ראי, שגם ע"ד ההלכה כ"ה דאינו מטמא כלי חרש מאחוריו).

(19) ראה גם באר מים חיים (לאחי המהר"ל)

כאן.

20) פיוט ונתנה תוקף.

21) בראשית ב, ז.

22) שם ג, יט.

23) ראה תניא (פי"ג) בנוגע לבינוני – "נתחזק יותר בהמשך הזמן שנשתמש בו הרבה באכילה ושת"י ושאר עניני עוה"ז". והרי, מדת הבינוני היא מדת כל אדם ואחרי כל אדם ימשוך" (שם רפי"ד).

24) ראה תניא פ"ח.

25) להעיר מד"ה ואתם הדבקים תרפו פ"ה (סה"מ תיש"א ע' 208), דגם הגופים דימות המשיח, מכיון שילדו ע"י אר"א גשמי בתאווה גשמי יצטרכו לזיכוכ כו', עיי"ש.

26) היום יום ע' כג. הוספות לכתר שם טוב סט"ו. וש"נ.

27) משפטים כג, ה.

27*) ראה תניא פ"ח.

ולכן יש מקום לומר שבמצב זה נעשה האדם ("כלי חרס") טמא אפילו "מאחוריו" – מפני שנכשל ברע כזה שאינו מוכרח מצד טבע האדם.

ועל זה מלמדנו (התורת כהנים ו)רש"י שאין הדבר כן: כאשר נגיעת הזב היא "מגעו שהוא ככולו", נגיעה בכללות האדם, יכול "כלי חרס" להטמא (אפילו "מאחוריו"); אבל נגיעה סתם, אפילו של זב, אינה יכולה להשפיע על עצם איש ישראל, וכפסק דין הרמב"ם³², שאפילו יהודי שיש לכפותו לקיים מצוה, הרי זה (הכפי) רק מצד חיצוניותו – "יצרו הוא שתקפו"; אבל גם אז, בפנימיותו, "רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצות",

וכפי' זו מסלקת את האבק המכסה ומעלים על רצונו האמיתי של יהודי זה, ומתגלית "אמת ה'" (גם "לעולם"³³), שיהודי אומר "רוצה אני" – "להיות מישראל" ו"לעשות כל המצות".

(משיחת ש"פ מצורע תשל"ו)

עצמו ככלי עץ – שבעיני עצמו הרי הוא מציאות מגודלת (כעץ הגדל וצומח), או ככלי מתכת – שהוא קשה בישותו כמתכת, הרי מאחר שכבר אינו בציורו שבו נברא, אזי נטמא גם "מאחוריו".

ועל זה אומר רש"י, "יכול אפילו נגע בו מאחוריו": ה' מקום לומר, שטומאה חמורה כטומאת הזב מטמאת איש ישראל, ח"ו, אפילו "מאחוריו" – מפני שענין הזיבה אינו ענין טבעי כדם נדה²⁸, אלא חולי הגוף – דם במדה גדולה מן הראוי מצד טבע העולם. ובעבודת האדם: דם נדה הוא הרע שישנו באיש ישראל מצד הטבע, "כי יצר לב האדם רע מנעוריו"²⁹; ודם זיבה הוא מה שמגרה יצרו עליו יותר ממה שמבלבלו היצר הרע מצד עצמו³⁰, ובלשון החינוך³¹: "ענין הזיבה יקרה באדם בצאתו מדרך היושר בהתמדה במאכליו וכו'".

(28) לאחרי חטא עה"ד – עירובין ק, ב.

(29) נח ת, כא.

(30) ראה בכ"ז לקו"ש ח"ז ע' 317 ואילך.

לקו"ש ח"ד ע' 26-8. וש"נ.

(31) מצוה קעת.

(32) הל' גירושין ספ"ב.

(33) תהלים קיז, ב. וראה לקו"ת דרושים

לשמע"צ ד"ה ביום השמע"צ (הא) פ"א.

